

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ.КЛ.ОХРИДСКИ”
СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ

България, София 1113
Бул.”Цариградско шосе”125, бул. 3
Тел.: (+359 2) 73 83 10
Факс: (+359 2) 73 99 41
E-mail: info@feb.uni-sofia.bg

SOFIA UNIVERSITY
“ ST. KLIMENT OHRIDSKI “
FACULTY OF ECONOMICS AND
BUSINESS ADMINISTRATION
Bulgaria, Sofia 1113
125 Tzarigradsko chaussee blvd., bl. 3
Tel.: (+359 2) 73 83 10
Fax: (+359 2) 73 99 41
E-mail: info@feb.uni-sofia.bg

Наименование на учебната дисциплина Икономическа социология	
Титуляри на курса: проф. Желю Владимиров	
Характер на дисциплината изборна	Образователно-квалификационна степен бакалавър
Година IV - та	Семестър VIII -ми
Кредити – 2 кредита	Часове 30 часа лекции
Характер на обучението Редовна форма	Език на обучението Български език

Цели на курса

Основната *цел* на курса е да запознае студентите с по-широката социологическа перспектива относно икономическите явления. Това би им позволило да разберат по-добре зависимостите между икономически, социални, политически и културни фактори и би разширило възможностите за тяхната заетост. В края на курса от студентите се очаква да бъдат способни да идентифицират силните и слабите страни на класическия икономически подход, да конструират по-сложни модели на икономическо поведение (включващи и социални променливи), да умеят да прилагат социологическите подходи при оценка на икономическите политики и други икономически явления.

Методи на преподаване

Двата основни метода на обучение са лекция и семинар. Всяко занятие ще започва с представяне на индивидуалните задачи от студентите и ще завършва с въвеждането на нова тема от преподавателя. От студентите се очаква да бъдат подготвени предварително за дискусиите и да участват активно в тях.

Методи на оценяване

Цялостната оценка се състои от оценката за участие в дискусиите (смислени въпроси и отговори – 20%), оценката от първото есе върху социология на фирмата и пазарите (30%) и оценката от второто есе (50%). Критериите за оценка на второто есе са степен на разбиране на социологическата методология и умения за нейното приложение към специфични проблеми.

Предварителни изисквания

Базови знания по история на икономическата мисъл.

Съдържание на дисциплината

Освен въвежданието, курсът се състои от *четири* взаимосвързани части, представящи ключовите понятия, подходи и теми на дисциплината. В първата част се показват

достиженията на новия институционализъм в икономиката и социологията, главно по отношение теориите за *фирмата*. Втората част разкрива различните икономически и социологически подходи към изследване на *пазарите*, включително трудовите и финансовите пазари. Специална тема тук представлява социологическият анализ на *парите*. В третата част се дискутират съвременните проблеми на *предприемачеството* и *неформалната икономика*. Четвъртата част е посветена на *глобализацията* и нейното влияние върху икономическото развитие на различните страни.

СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА:

А.Лекции:

№	Тема:	Бр. часове:
1	<p>Въведение: Целта на увода е да се очертае спецификата на социологическия подход към икономическите явления, да се разкрият разликите от класическия икономически подход и други свързани дисциплини. Ако икономиката търси отговор на въпроса “Как действат хората икономически и какви са последствията от тези действия?”, икономическата социология търси отговора на въпроса “Защо хората постъпват така, а не иначе?” (Шумпетер). При изучаването на реални икономически проблеми е необходимо да се имат предвид както икономическите, така и неикономическите детерминанти на поведението. Икономическата социология изследва и обратното влияние на икономическите явления върху социалните, политическите и културните структури. За разлика от икономиката, в икономическата социология обобщенията са ограничени до специфичния социално-исторически контекст. Вместо закони, икономическата социология развива модели (“идеално-типични” модели по М. Вебер).</p> <p>Групова задача за 2 занятие: На основата на статиите на Х. Бекер, Ф. Блок и А. Сен, сравнете аргументите на икономическия и социологически подход към човешкото поведение.</p>	2
2	<p>Нео-институционализмът в икономиката (теориите за транзакционните разходи, “принципал-агент” и на зависимостта от пътя): В тази лекция се представят достиженията на новата институционална икономика (НИИ), която се базира на върху концепцията за транзакционните разходи. Тези разходи се обясняват като резултат от пазарната несигурност и недостатъчна информация. Стремекът към тяхното намаляване може да доведе до създаването на фирма, в която те са вътрешно интегрирани. Освен това, НИИ се опитва да разкрие произхода на икономическите (а в някои случаи и на социалните) институции в термините на ефективността (Williamson, 1985, 2000). На тази основа тя предлага и обяснение на различната степен на икономическо развитие на страните (теорията за зависимостта от пътя).</p> <p>Две индивидуални задачи за 3 занятие: Имайки предвид възгледите на Coase и Williamson, посочете възможностите и ограниченията на икономическият подход към изучаване на фирмата</p>	2
3	<p>Нео-институционализмът в социологията (вграденост на икономическото действие в социалните структури): Целта на тази лекция е да покаже един друг подход към обяснение на това как</p>	2

	<p>икономическите актьори вземат решения, конструират и ре-конструират реалността около тях. Всички тези процеси са силно опосредствани от техните социални и лични отношения. Новата икономическа социология (НИС) съдържа различни подходи за обяснение на икономическото поведение като структурният подход, подходът на мрежите и др. Тя се базира върху предпоставката не само за социалната, но и за културната, политическата, познавателната и т.н. вграденост на икономическото поведение. В реалната изследователска практика разликите между различните подходи са по-слаби.</p> <p>Две индивидуални задачи за 4 занятие: Какви са главните разлики между икономическия и социологическия подходи към икономическото поведение на хората и фирмите? Какво означава понятието “квази-фирма”?</p>	
4	<p>Организационният нео-институционализъм: В тази лекция се обяснява какво представляват институциите, видовете институции и тяхното значение за разбирането на поведението. Обикновено институциите се дефинират като правила, които създават възможности и ограничения върху човешкото поведение. Те биват най-общо формални и неформални. Неформалните институции са особено полезни за обяснение на някои неефективни, но трайни форми на размяна. Те играят важна роля за организационното учене и развитие. В същото време, самите институции зависят от специфичните културни характеристики на групата или нацията.</p> <p>Две индивидуални задачи за 5 занятие: Дискутирайте проблемите в двете статии, дадени в препоръчителната литература. Направете изводи.</p>	2
5	<p>Еволюиращата организация (фирма): В тази лекция се разкриват причините за широко разпространените през последните години организационни процеси като намаляване размера на фирмите, преход към децентрализирано управление, търсене на гъвкавост, появата на различни форми на мрежовата организация и техните последици. В края на 70-те и началото на 80-те години много важни пазари в развитите страни се фрагментират, което кара големите фирми да се ориентират към по-гъвкави форми на производство. Основите на тези форми на производство се създават не само от новите информационни технологии, но и от новите мрежови форми на организация на фирмите – такива като “индустриални области”, мрежи с център от някоя мулти-национална фирма и множество малки и средни фирми около нея и др. Функционирането в мрежите действа като процес на обучение за фирмите, благодарение на който те могат да отговорят по-бързо на променящите се изисквания на пазара.</p> <p>Три индивидуални задачи за 6 занятие: Посочете възможните приложения на мрежовия подход към анализа на икономическите явления (Powel and Doerr). Дискутирайте предимствата (W. Powel) и ограниченията (J. Podolny and K. Page) на мрежовия тип фирми.</p>	2
6	<p>Социологически подходи към пазарите: В лекцията се разкриват предпоставките на схващането за “универсалния”, но абстрактен пазар. Реалните стокови, трудови, финансови и т.н. пазари се разглеждат като социално конструирани и вплетени в съществуващия институционален и социален контекст. Те не са никога перфектни и формални размени, а са съществено повлияни от различната сила на икономическите актьори, държавната политика и дори международните отношения. Социологията</p>	2

	<p>на пазарите взема предвид множество променливи като лоялно и нелоялно поведение, степента на защита на собственическите права, отношението на публичната администрация към фирмите и др.</p> <p>Две индивидуални задачи за 7 занятие: Сравнете и дискутирайте структурния и политико-културният подход към изследването на пазарите.</p>	
7	<p>Трудови пазари: Задачата на тази лекция е да се покаже вградеността на институциите на трудовия пазар в различните страни, а така също ролята на социалните отношения при търсене на работа и в трудовата кариера. Процесите на търсене и намиране на работа зависят от индивидуалния избор на човека, но човекът никога не е изолиран индивид. Напротив, всички индивиди са свързани в мрежа от социални отношения и техните избори са ръководени от серии от икономически и неикономически мотиви. Трудовите пазари са далеч от представата за абстрактен (конкурентен или не) пазар, където трудът се разменя просто за възнаграждение. Изследванията разкриват значителни разлики във възнагражденията в зависимост от пола, националността или етноса на заетите.</p> <p>Групова задача за 8 занятие: Сравнете изводите на класическия икономически подход към трудовите пазари с тези на мрежовия и институционалния подход.</p>	2
8	<p>Международна трудова миграция: В лекцията се представят двата конкурентни подхода за обяснение на международната трудова миграция. Първият от тях е версия на нео-класическата икономическа теория за равновесието, докато вторият се базира на концепцията за вторичните трудови пазари в развитите страни. Вторият подход обогатява разсъжденията с моделите на развитие на етническият бизнес. Ако последствията на международната трудова миграция върху страните вносител на работна сила са повече или по-малко изследвани, не толкова добре са изследвани тези последствия за страните износители (сред които през последните години е и България).</p> <p>Две индивидуални задачи за 9 занятие: Посочете следствията от международната трудова миграция за двата типа страни – износители и вносител на работна сила.</p>	2
9	<p>Финансови пазари: Лекцията представя кратка история от развитието на финансовите институции (главно банките), а така също поведението на финансови актьори като търговци на ценни книжа, дилъри и др., което в значителна степен е повлияно от техните социални и лични отношения. Социологията отхвърля възгледа за финансовите пазари като анонимни институции, те са силно зависими от политически влияния. Що се отнася до поведението на финансовите играчи, според М. Грановетер, “преследването на икономически цели обикновено е съпътствано и от неикономически, такива като общуване, одобрение, статус и власт”.</p> <p>Две индивидуални задачи за 10 занятие: Сравнете поведението на реалните търговци на финансовите пазари (на ценни книжа, бонове и др.) с очакваното от класическия икономически подход.</p>	2
10	<p>Социология на парите: Социологията на парите е нова област, която се развива в две направления. Едното от тях тръгва от произхода на парите като кредит и достига до извода, че те представляват концептуални схеми (колективни представи) за измерване на стойността, независимо от</p>	2

	<p>формата, която приемат. Второто направление акцентира върху неикономическите значения, които хората приписват на парите в зависимост от социалния контекст. Затова и в лекцията се разглеждат въпроси, свързани както със социалното конструиране на парите в резултат от съвместното развитие на размяната и кредита, така и множеството социални значения, приписвани от хората на парите</p> <p>Две индивидуални задачи за 11 занятие: Как хората приписват значение на парите в зависимост от тяхното предназначение и начин на спечелване.</p>	
	Междинен изпит: индивидуално есе върху социология на фирмата и пазарите	
11	<p>Историческите “фигури” на предприемача (Маркс, Вебер, Шумпетер): Целта на тази лекция е да се направи историческа реконструкция на възгледите на посочените автори относно предприемача. Тя се базира на съответните концепции: 1) т.н. първоначално натрупване на капитала на К. Маркс, където той дава своето виждане за това какво представляват първите предприемачи; 2) теорията на М. Вебер за рационалния предприемач, който е силно повлиян от протестантската етика; 3) разликите, които Й. Шумпетер прави между предприемача, обикновените капиталисти и мениджърите</p> <p>Групова задача за 12 занятие: Имайки предвид представените исторически “фигури” на предприемача и специфичният контекст, в който са създадени, опитайте се създадете фигурата/те на пост-комунистическия предприемач.</p>	2
12	<p>Култура на предприемачеството: Задачата на тази лекция е да се покаже културната и социална обусловеност на предприемачите в термините на тяхната етническа, политическа, религиозна и др. принадлежност. От тези променливи, влияещи върху типа и поведението на предприемача, се интересува главно икономическата социология. Те дават добра интерпретативна рамка за обяснение възхода на предприемачеството в Източна Азия и страните в преход. Дадени са примери от съвременни емпирични изследвания.</p> <p>Две индивидуални задачи за 13 занятие: Основавайки се на статиите на Berger и Landa, обяснете значението на културните променливи върху дейността на предприемачите.</p>	2
13	<p>Ролята на социалния капитал за икономическото развитие: Целта на тази лекция е да се покаже влиянието на социалния капитал върху икономическото развитие и обратно. От една страна, Coleman (1990) дефинира социалният капитал като мрежа от социални отношения, от които индивидуалният или колективният актьор зависи в определено време. Тези отношения осигуряват ресурси като информация, доверие (например при кредити) и т.н. От друга страна, R. Putnam (1993) и F. Fukuyama (1995) акцентират върху значението на социалния капитал като споделена култура и по-конкретно като вид култура на сътрудничество. Трудно е обаче да се определят условията, при които социалният капитал влияе благоприятно върху развитието или пък съдейства за появата на отношения на политически клиентелизъм и корупция.</p> <p>Две индивидуални задачи за 14 занятие: Дискутирайте понятия за “конверсия на капитала”(Bourdieu) и “структурните дупки” (Burt), дайте собствени примери</p>	2

14	<p>Неформалната икономика: В лекцията се разкриват причините за съществуването на неформалната икономика в различните общества, проследяват се видовете неформална икономика и нейните последици. Неформалната икономика и малкия бизнес стават обект на интензивно изследване с кризата на т.н. Фордистки модел на производство, чиито последици са намаляване размера на фирмите, търсене на гъвкави форми на организация, а в някои случаи и преминаване отвъд легалната страна на икономиката. Посочват се трудностите както с идентифицирането на видовете неформална икономика, така и с нейното измерване.</p> <p>Две индивидуални задачи за 15 занятие: Причини за разпространението на неформалната икономика в периода на пост-комунистическата трансформация. Дайте примери.</p>	2
15	<p>Глобализацията и национални икономически модели: Целта на лекцията е да се разкрият главните разлики между по-координираните и не толкова координирани съвременни пазарни икономики. 90-те години се характеризират с нова динамика в развитието на Англо-саксонския модел на капитализма – създаване на заетост, реструктуриране, иновации. Изглежда че този модел е по-добре адаптиран към предизвикателствата на глоболизиращата се икономика. В същото време обаче той се характеризира с намаляване на реалните заплати и увеличение на социалното неравенство. Глобализацията не елиминира разликите между основните икономически модели на развитие днес, които са резултат от различен исторически опит. Нейното разпространение обаче поставя все по-остро въпроса за нови форми на национални и над-национални регулации.</p>	2
	<p>Изпит: Индивидуално есе, което да представлява опит за приложение на социологически подходи към изследване на икономически проблем или в което се сравняват изводите от чисто икономически и социологически базирани изследвания.</p>	
	Общо:	30

Основна литература:

1. Владимирова, Ж. 2005. Христоматия (Reader) – учебно помагало за курса. Стопански факултет на СУ
2. Чавдарова, Т. (Ред.). 1999. *Икономика и социология: Американската икономическа социология след 1970*. Антология, ЛИК, София
3. Кастелс, М. 2004. Възходът на мрежовото общество. ЛИК, София

Допълнителна литература:

1. Granovetter, Mark and Richard Swedberg (Eds.). 2001. *The Sociology of Economic Life*. Boulder, Westview Press Inc.

Съставил: доц. Ж. Владимирова